CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
ELEANOR SHARPSTON
prezentate la 29 noiembrie 2007 [1]

1. În prezenta cauză, College van Beroep voor het bedrijfsleven (Tribunalul Administrativ pentru Comerț și Industrie, Țările de Jos) a solicitat Curții să interpreteze articolul 4 alineatul (1) din Directiva 2002/37/CE [2].

2. Directiva 2002/37 modifică Directiva 91/414 [3]. Aceasta din urmă impune statelor membre să se asigure ca produsele fitosanitare (în esență erbicidele, pesticidele și fungicidele destinate tratării plantelor) să nu fie introduse pe piață și utilizate pe teritoriul lor decât dacă acestea au autorizat produsul în cauză în conformitate cu dispozițiile directivei menționate. Un produs fitosanitar nu va putea fi autorizat decât dacă substanțele sale active sunt enumerate în anexa I la Directiva 91/414. Cu toate acestea, un stat membru poate autoriza, pe durata unei perioade de tranziție, introducerea pe piață a unor produse fitosanitare care conțin substanțe active nemenționate în anexa I, care se află deja pe piață la doi ani de la data notificării directivei. Vom folosi expresia „autorizație existentă” pentru a desemna autorizația eliberată în condițiile menționate.

3. Directiva 2002/37 a adăugat etofumesatul în anexa I la Directiva 91/414, sub rezerva îndeplinirii anumitor condiții. Articolul 4 alineatul (1) din Directiva 2002/37 impune statelor membre să reanalizeze autorizația existentă acordată pentru fiecare produs fitosanitar care conține etofumesat pentru a garanta respectarea acestor condiții și, dacă este necesar, să modifice sau să retragă autorizația, în conformitate cu Directiva 91/414.

4. Chestiunea în discuție în fața Curții este aceea dacă se poate solicita titularului unei autorizații existente privind un produs fitosanitar care conține etofumesat ca substanță activă să prezinte un dosar care să îndeplinească cerințele din anexa II la Directiva 91/414 (care conține condițiile pe care

1 — Limba originală: engleza.

2 — Directiva Comisiei din 3 mai 2002 de modificare a Directivei 91/414/CEE a Consiliului privind înscrierea etofumesatului ca substanță activă (JO L 117, p. 10, Ediție specială, 03/vol. 41, p. 259).

3 — Directiva Consiliului din 15 iulie 1991 privind introducerea pe piață a produselor de uz fitosanitar (JO L 230, p. 1, Ediție specială, 03/vol. 10, p. 30).

trebuie să le îndeplinească dosarul ce trebuie depus în vederea includerii unei substanțe active în anexa I) ca o condiție de menținere a autorizației sale.

momentul autorizării produselor fitosanitare este necesar să se asigure că acestea nu exercită niciun impact negativ asupra plantelor sau produselor vegetale, nicio influență negativă asupra mediului în general și, în special, niciun efect nociv asupra sănătății umane sau animale ori asupra apelor subterane [6].

Legislația comunitară relevantă

Directiva 91/414

6. Articolul 3 alineatul (1) din Directiva 91/414 impune statelor membre să prevadă ca produsele fitosanitare să nu poată fi introduse pe piață și utilizate pe teritoriul lor decât în cazul în care au autorizat produsul respectiv în conformitate cu dispozițiile directivei.

5. Considerentele Directivei 91/414 se referă la importanța produselor fitosanitare, la riscurile și pericolele pentru oameni, pentru animale și pentru mediu pe care le poate implica utilizarea lor și la obstacolele în calea schimburilor comerciale care rezultă din diferențele între reglementările naționale privind autorizarea acestora, precum și la necesitatea de a elimina aceste obstacole prin armonizarea acestor reglementări [4]. Norme uniforme ar trebui să prevadă ca produsele fitosanitare să nu fie introduse pe piață sau să nu fie folosite fără să fi fost autorizate în conformitate cu dispoziții care asigură un nivel ridicat de protecție, care trebuie să evite în special autorizarea produselor fitosanitare ale căror riscuri pentru sănătate, pentru apele subterane și pentru mediu nu au fost cercetate în mod corespunzător [5]. În

7. Articolul 4 alineatul (1) impune statelor membre să se asigure că un produs fitosanitar este autorizat în primul rând numai dacă substanțele sale active sunt menționate în anexa I și dacă sunt îndeplinite condițiile stabilite în anexa menționată [7] și, în al doilea rând, numai dacă este îndeplinit un anumit număr de cerințe, prevăzute la articolul 4 alineatul (1) literele (b)-(f). Articolul 4 alineatul (1) literele (b)-(e) se referă, în esență, la siguranța și la eficiența produsului atunci când este utilizat, iar îndeplinirea cerințelor prevăzute de acesta trebuie apreciată în conformitate cu principiile

4 — Al treilea-al şaselea considerente. (daca apar in litere in directiva respectiva)

5 — Al şaptelea-al nouălea considerente.

6 — Al zecelea considerent.

7 — Articolul 4 alineatul (1) litera (a).

uniforme enunțate în anexa VI. Articolul 4 alineatul (1) litera (f) impune ca statul membru să determine nivelurile maxime de reziduuri și ca acestea să fie notificate Comisiei Comunităților Europene și aprobate de aceasta.

8. Articolul 5 prevede că o substanță activă este înscrisă în anexa I dacă se poate estima că produsele fitosanitare care conțin această substanță activă nu vor avea efecte nocive asupra sănătății umane sau animale sau asupra apelor subterane ori influențe negative asupra mediului.

9. Articolul 6 alineatul (1) prevede că înscrierea unei substanțe active în anexa I se decide în conformitate cu procedura prevăzută.

10. Articolul 6 alineatul (2) impune unui stat membru care primește o cerere de includere a unei substanțe active în anexa I să asigure trimiterea, „de către partea interesată", a dosarului considerat că îndeplinește cerințele din anexa II celorlalte state membre și Comisiei, însoțit de un dosar în conformitate cu anexa III, privind cel puțin un preparat care conține această substanță activă.

11. Articolul 8 este intitulat „Măsuri tranzitorii și derogatorii". Alineatul (1) al acestuia, fără relevanță pentru prezenta cauză, se referă la demersurile privind produsele noi care conțin substanțe active, care nu au fost încă aprobate și înscrise. Articolul 8 alineatul (2) se referă la produsele existente care conțin astfel de substanțe active.

12. Primul paragraf al articolului 8 alineatul (2) prevede că, prin derogare de la articolul 4, „un stat membru poate autoriza, de-a lungul unei perioade de doisprezece ani de la data notificării [directivei], introducerea pe piață, pe teritoriul său, a produselor de uz fitosanitar care conțin substanțe active ce nu sunt menționate în anexa I și care se află deja pe piață la doi ani de la notificare" [8].

13. Al doilea paragraf al articolului 8 alineatul (2) impune Comisiei să demareze un program de lucru pentru examinarea progresivă a acestor substanțe active în termenul de doisprezece ani și aceasta în conformitate cu un regulament [9] adoptat potrivit procedurii prevăzute la articolul 19 din directivă.

8 — Este cert că directiva a fost notificată la 26 iulie 1991.

9 — Regulamentul (CEE) nr. 3600/92 al Comisiei din 11 decembrie 1992 de stabilire a normelor de punere în aplicare a primei etape a programului de lucru prevăzut la articolul 8 alineatul (2) din Directiva 91/414 (JO L 366, p. 10, Ediție specială, 03/vol. 11, p. 220) era un regulament de acest tip (a se vedea în continuare, punctul 21 și următoarele).

14. Al patrulea paragraf al articolului 8 alineatul (2) prevede:

„În cursul perioadei de 12 ani prevăzute la primul paragraf se poate decide […] potrivit [unei anumite proceduri], includerea substanței menționate în anexa I și condițiile de includere sau, în cazul în care cerințele articolului 5 nu sunt respectate sau informațiile și datele cerute nu au fost prezentate în cursul perioadei prescrise, să nu se includă substanța activă în anexa I. Statele membre se asigură că autorizațiile în materie sunt acordate, retrase sau modificate, după caz, în cursul perioadei prescrise.”

15. Articolul 13 alineatul (1) prevede că statele membre impun „solicitantului unei autorizații pentru un produs de uz fitosanitar să însoțească cererea sa […]” (a) de un dosar care să îndeplinească cerințele prevăzute în anexa III și (b) pentru fiecare substanță activă conținută în produsul fitosanitar, de un dosar care să îndeplinească cerințele prevăzute în anexa II.

16. Articolul 13 alineatul (3) litera (d) interzice statelor membre să utilizeze informațiile prevăzute în anexa II în beneficiul altor solicitanți în decurs de cinci ani de la data deciziei ce urmează primirii informațiilor suplimentare necesare pentru prima înscriere în anexa I sau pentru modificarea condițiilor de înscriere a unei substanțe active în anexa I sau pentru menținerea acestei înscrieri [10].

17. Articolul 13 alineatul (6) prevede:

„Prin derogare [de la dispozițiile articolului 13 alineatul (1)], în cazul substanțelor active aflate deja pe piață la doi ani de la notificarea prezentei directive, statele membre vor putea să aplice, în continuare, cu respectarea dispozițiilor tratatului, normele naționale anterioare referitoare la cerințele în materie de informații, atât timp cât aceste substanțe nu sunt înscrise în anexa I.”

18. Anexa II la Directiva 91/414 conține condițiile care trebuie îndeplinite pentru depunerea dosarului de includere a unei substanțe active în anexa I. Anexa III conține condițiile care trebuie îndeplinite pentru depunerea dosarului de autorizare a unui produs fitosanitar. Vom desemna în continuare aceste dosare prin expresiile „dosar anexa II” și „dosar anexa III”.

10 — Articolul 13 alineatul (3) litera (c) restrânge de asemenea utilizarea acestor informații.

19. Anexa VI [11] stabilește principiile unitare pentru evaluarea produselor fitosanitare.

20. Perioada de 12 ani la care se referă articolul 8 alineatul (2) a fost prelungită până la 31 decembrie 2006 pentru substanțele care au făcut obiectul unei evaluări în cadrul primei etape a programului de examinare a acestor substanțe de către Comisie [12].

Regulamentul nr. 3600/92

21. Regulamentul nr. 3600/92 [13] stabilește procedura care trebuie urmată pentru înscrierea în anexa I la Directiva 91/414 a unor substanțe active conținute în produsele fitosanitare acoperite prin autorizațiile existente, la care se referă articolul 8 alineatul (2) din această directivă.

22. Etofumesatul [14] se numără printre aceste substanțe active.

23. Articolul 4 alineatul (1) din Regulamentul nr. 3600/92 stabilește procedura pe care trebuie să o urmeze producătorul [15] unei substanțe active menționate în anexa I la regulamentul menționat care dorește să obțină înscrierea acelei substanțe în anexa I la Directiva 91/414.

24. Această procedură se deschide printr-o notificare adresată Comisiei de către producător. În continuare, prin „autorul notificării" îl vom desemna pe producătorul care efectuează această notificare în conformitate cu articolul 4 alineatul (1) din Regulamentul nr. 3600/92.

25. Articolul 6 din Regulamentul nr. 3600/92 impune autorilor notificării să trimită în termenul prevăzut, în mod individual sau colectiv, autorității desemnate, pentru orice substanță activă dată a) dosarul rezumat care conține informațiile rezumate pentru fiecare punct din anexele II și III la Directiva 91/414 și b) dosarul complet care conține informațiile complete pentru fiecare punct din aceste anexe.

11 — Introdusă prin Directiva 94/43/CE a Consiliului din 27 iulie 1994 care stabilea anexa VI la Directiva 91/414 (JO L 227, p. 31).

12 — Regulamentul (CE) nr. 2076/2002 al Comisiei din 20 noiembrie 2002 de prelungire a perioadei menționate la articolul 8 alineatul (2) din Directiva 91/414/CEE a Consiliului și privind neincluderea anumitor substanțe active în anexa I la respectiva directivă, precum și retragerea autorizațiilor pentru produsele fitosanitare care conțin aceste substanțe (JO L 319, p. 3, Ediție specială, 03/vol. 45, p. 144), astfel cum a fost modificat prin Regulamentul (CE) nr. 1335/2005 al Comisiei din 12 august 2005 (JO L 211, p. 6, Ediție specială, 03/vol. 65, p. 169).

13 — Regulamentul (CEE) nr. 3600/92, citat la nota de subsol 9.

14 — Enumerat în anexa I la Regulamentul nr. 3600/92.

15 — Definit ca producătorul, reprezentantul său exclusiv sau importatorul în Comunitate.

Directiva 2002/37

26. Directiva 2002/37, adoptată în temeiul articolului 6 alineatul (1) din Directiva 91/414 o modifică pe aceasta din urmă în sensul că înscrie etofumesatul în anexa I la aceasta, sub rezerva îndeplinirii anumitor condiții.

27. Preambulul Directivei 2002/37 conține următoarele considerente:

„(5) Diferitele analize efectuate au arătat că produsele fitosanitare care conțin etofumesat pot respecta în general cerințele prevăzute la articolul 5 alineatul (1) literele (a) și (b) din Directiva 91/414/CEE, în special în ceea ce privește utilizările analizate și precizate în raportul de analiză al Comisiei. În consecință, etofumesatul ar trebui înscris în anexa I la Directiva 91/414/CEE pentru a garanta că, în toate statele membre, autorizarea produselor fitosanitare care conțin etofumesat va putea fi acordată în conformitate cu dispozițiile prezentei directive.

[…]

(8) În urma înscrierii, ar trebui prevăzută o perioadă rezonabilă pentru punerea în aplicare a dispozițiilor Directivei 91/414/CEE privind produsele fitosanitare care conțin etofumesat și, în special, pentru reevaluarea autorizațiilor existente în conformitate cu dispozițiile Directivei 91/414/CEE, astfel încât să îndeplinească cerințele privind etofumesatul prevăzute de anexa I la Directiva 91/414/CEE. Ar trebui prevăzută o perioadă prelungită pentru prezentarea unui dosar complet pentru fiecare produs fitosanitar, care să îndeplinească cerințele din anexele II și III la Directiva 91/414/CEE, și pentru reevaluarea acestui produs în conformitate cu principiile uniforme prevăzute de Directiva 91/414/CEE.”

28. Articolul 1 din Directiva 2002/37 modifică anexa I la Directiva 91/414 pentru a înscrie în aceasta etofumesatul, precum și următoarele precizări, sub titlul „Dispoziții specifice”:

„Se poate autoriza doar utilizarea ca erbicid.

Pentru punerea în aplicare a principiilor uniforme prevăzute de anexa VI, se ține seama de concluziile raportului de analiză a etofumesatului, în special de anexele

I și II, finalizate de Comitetul permanent pentru lanțul alimentar și sănătatea animală la 26 februarie 2002. În acest scop, statele membre trebuie să acorde atenție în special protecției apei subterane atunci când substanța activă este aplicată în regiuni vulnerabile din punct de vedere pedologic sau climatic și să aplice, după caz, măsurile de atenuare a acestor riscuri."

29. Articolul 4 din Directiva 2002/37 prevede:

„(1) Statele membre reanalizează autorizația acordată pentru fiecare produs fitosanitar care conține etofumesat pentru a garanta respectarea condițiilor care se aplică etofumesatului, stabilite de anexa I la Directiva 91/414/CEE. Acestea modifică sau retrag autorizația, după caz, în conformitate cu Directiva 91/414/CEE, înainte de 1 septembrie 2003.

(2) Orice produs fitosanitar care conține etofumesat, fie ca substanță activă unică, fie asociată altor substanțe active înscrise în anexa la Directiva 91/414/CEE la 1 martie 2003, face obiectul unei reevaluări de către statele membre în conformitate cu principiile uniforme prevăzute de anexa VI la Directiva 91/414/CEE, pe baza unui dosar care respectă cerințele din anexa III la această directivă. În funcție de această evaluare, acestea stabilesc dacă produsul îndeplinește condițiile prevăzute la articolul 4 alineatul (1) literele (b), (c), (d) și (e) din Directiva 91/414/CEE. Acestea modifică sau retrag autorizația acordată pentru fiecare produs fitosanitar, după caz și până la 28 februarie 2007."

30. Directiva 2002/37 a intrat în vigoare la 1 martie 2003 [16].

Directiva 2005/53/CE

31. Directiva 91/414 a fost modificată prin alte directive, printre care Directiva 2005/53 [17]. Preambulul acestei din urmă directive conține următoarele considerente:

„(10) Fără a aduce atingere obligațiilor prevăzute de Directiva 91/414/CEE în cazul înscrierii unei substanțe active în anexa I, statele membre trebuie să dispună de un termen de șase luni ulterior

16 — Articolul 5.

17 — Directiva Comisiei din 16 septembrie 2005 de modificare a Directivei 91/414/CEE a Consiliului în vederea înscrierii substanțelor active clorotalonil, clortoluron, cipermetrin, daminozid și tiofanat-metil (JO L 241, p. 51, Ediție specială, 03/vol. 65, p. 250).

înscrierii pentru a revizui autorizațiile existente pentru produsele fitosanitare care conțin [anumite substanțe chimice dintre care nu face parte etofumesatul] în scopul de a garanta respectarea dispozițiilor Directivei 91/414/CEE, în special articolul 13, și a condițiilor aplicabile prevăzute în anexa I. După caz, statele membre trebuie să modifice, să înlocuiască sau să retragă autorizațiile existente, în conformitate cu dispozițiile Directivei 91/414/CEE. Este necesar să se facă o derogare de la termenul menționat anterior și să se prevadă un termen mai lung pentru prezentarea și evaluarea dosarului complet, menționat în anexa III, al fiecărui produs fitosanitar pentru fiecare utilizare preconizată, în conformitate cu principiile uniforme prevăzute de Directiva 91/414/CEE.

(11) Experiența dobândită din înscrierile anterioare în anexa I la Directiva 91/414/CEE ale substanțelor active evaluate în cadrul Regulamentului (CEE) nr. 3600/92 a arătat că pot apărea dificultăți la interpretarea obligațiilor deținătorilor de autorizații existente în ceea ce privește accesul la informații. În consecință, rezultă că este necesar, în cazul în care se dorește evitarea unor dificultăți noi, să se precizeze obligațiile statelor membre, în special obligația de a verifica dacă deținătorul unei autorizații demonstrează că are acces la un dosar care îndeplinește cerințele anexei II la directiva menționată. Cu toate acestea, această precizare nu impune obligații noi statelor membre sau deținătorilor de autorizații în raport cu directivele care au fost adoptate până în acest moment pentru modificarea anexei I.”

32. Articolul 3 din Directiva 2005/53 prevede:

„(1) După caz, statele membre modifică sau retrag, în conformitate cu Directiva 91/414/CEE, autorizațiile existente pentru produsele fitosanitare care conțin [anumite substanțe chimice] ca substanță activă până la 31 august 2006.

Până la această dată, statele membre verifică, în special, dacă sunt respectate condițiile din anexa I la directiva menționată privind [anumite substanțe chimice] cu excepția celor din partea B a înscrierilor privind aceste substanțe active și dacă deținătorul autorizației deține un dosar sau are acces la un dosar care îndeplinește cerințele anexei II la directiva menționată anterior în conformitate cu condițiile prevăzute la articolul 13 din directiva menționată anterior.

(2) Prin derogare de la alineatul (1), orice produs fitosanitar autorizat care conține

[anumite substanțe chimice] ca substanță activă unică sau asociată cu alte substanțe active, toate înscrise în anexa I la Directiva 91/414/CEE până la 28 februarie 2006, face obiectul unei reevaluări de către statele membre în conformitate cu principiile uniforme prevăzute în anexa VI la Directiva 91/414/CEE, pe baza unui dosar care îndeplinește cerințele anexei III la directiva respectivă și care are în vedere partea B a înscrierilor în anexa I la directiva respectivă privind [anumite substanțe chimice]. În funcție de această evaluare, statele membre decid dacă produsul respectă condițiile menționate la articolul 4 alineatul (1) literele (b), (c), (d) și (e) din Directiva 91/414/CEE […]"

33. Cu toate acestea, la momentul relevant în speță, Directiva 2005/53 nu intrase încă în vigoare.

Dreptul național aplicabil

34. Instanța de trimitere a atras atenția Curții cu privire la articolul 7 alineatul 1 litera (c) din Legea privind pesticidele din 1962, redactată după cum urmează:

„1. College retrage autorizația sau anulează înscrierea […] dacă:

[…]

(c) această retragere este necesară în cadrul punerii în aplicare a unei măsuri comunitare."

Istoricul cauzei din acțiunea principală și întrebarea adresată

35. Feinchemie Schwebda GmbH și Bayer CropScience AG (denumite în continuare „reclamantele"), producătoare de produse fitosanitare au efectuat o notificare către Comisie în conformitate cu procedura prevăzută de Regulamentul nr. 3600/92, cu scopul de a determina înscrierea etofumesatului în anexa I la Directiva 91/414. În susținerea cererii lor, acestea au prezentat Comisiei un dosar anexa II. Rezultatul acestui demers a fost introducerea etofumesatului, începând cu 1 martie 2003, pe lista substanțelor active autorizate în vederea utilizării în produsele fitosanitare din anexa I la Directiva 91/414.

36. Agrichem BV (denumită în continuare „Agrichem") era titulara unor autorizații existente pentru șapte produse care conțin

etofumesatul ca substanță activă. Aceasta nu a intervenit în calitate de coautor al notificării împreună cu reclamantele și nici nu a depus un dosar anexa II.

37. Autorizațiile Agrichem au fost mai întâi retrase de către College voor de toelating van bestrijdingsmiddelen (Consiliul pentru Autorizarea Pesticidelor olandez, denumit în continuare „CTB"), prin Deciziile din 23 ianuarie 2004, cu motivarea că aceasta nu depusese dosarul anexa II. Aceste decizii de retragere au fost revocate ulterior printr-o decizie din 19 noiembrie 2004 (denumită în continuare „decizia atacată") în care CTB a apreciat că nu putea fi solicitat un dosar anexa II în temeiul articolului 4 alineatul (1) din Directiva 2002/37.

38. Reclamantele au introdus o acțiune împotriva acestei decizii la College van Beroep voor het bedrijfsleven, care a adresat Curții următoarea întrebare:

„Articolul 4 alineatul (1) din Directiva 2002/37 trebuie interpretat în sensul că nu impune statelor membre să revoce, înainte de 1 septembrie 2003, autorizația pentru un produs fitosanitar care conține etofumesat pentru motivul că titularul autorizației nu ar fi în posesia unui dosar care să îndeplinească cerințele din anexa II la Directiva 91/414 sau că acesta nu ar avea acces la un astfel de dosar?"

Rezumatul observațiilor părților

39. Au fost depuse observații scrise de către reclamante, de către Agrichem, de către guvernele belgian și olandez și de către Comisie, toate aceste părți, cu excepția guvernului belgian, fiind prezente la ședința din 19 septembrie 2007.

40. Cu excepția Agrichem, toate aceste părți contestă temeinicia deciziei atacate. Ele invocă, în linii mari, faptul că articolul 13 alineatele (1) și (3) din Directiva 91/414 dă naștere unei situații în care titularul unei autorizații existente care nu este autorul unei notificări trebuie să fie în posesia sau să aibă acces la un dosar anexa II sau anexa III înainte de luna septembrie 2003. Dacă titularul menționat nu are acces la un astfel de dosar, articolul 13 interzice unui stat membru să utilizeze informațiile provenite dintr-un dosar anexa II sau anexa III aflat deja în posesia sa, în beneficiul titularului în cauză, prin intermediul prelungirii unei autorizații existente. Aceleași părți consideră că, întrucât Directiva 2002/37 trebuie interpretată în lumina Directivei 91/414, faptul că articolul 4 alineatul (1) din Directiva 2002/37 nu impune în mod expres depunerea unui dosar în cursul procesului de reanalizare nu schimbă cu nimic această interdicție.

41. Argumentul Agrichem se concentrează asupra simplei întrebări care este cea mai bună modalitate de a interpreta

Directiva 2002/37 și cum se integrează aceasta din urmă în sistemul Directivei 91/414. În opinia Agrichem, dispozițiile relevante ale acestor directive nu îi impun să fie în posesia unui dosar anexa II sau anexa III complet înainte de împlinirea termenului stabilit la articolul 4 alineatul (1) din Directiva 2002/37. Agrichem evidențiază de asemenea faptul că dispozițiile menționate nu impun în niciun fel unui stat membru să retragă autorizația existentă a unei entități care nu ar fi în posesia unui astfel de dosar la expirarea acestui termen.

Analiză

42. Principala problemă care se pune în această cauză se referă la interpretarea corectă a articolului 4 din Directiva 2002/37 și a articolului 13 din Directiva 91/414, precum și la modul în care interacționează dispozițiile acestor două directive.

Obiectul directivelor

43. Problema care trebuie analizată ca punct de plecare este obiectul legislației în cauză.

44. Reclamantele și Regatul Țărilor de Jos arată că obiectul acestei legislații este protecția proprietății intelectuale, a cercetării și a investițiilor societăților care produc substanțe active și că, în absența unei astfel de protecții, s-ar pune capăt producerii de noi substanțe active.

45. Deși Comisia apreciază că directivele au ca obiect principal protecția produselor fitosanitare, aceasta împărtășește punctul de vedere al reclamantelor conform căruia producerea de noi substanțe active este esențială pentru protecția fitosanitară. În plus, Comisia apreciază că protecția informațiilor în cadrul Directivei 91/414 are ca efect protecția investițiilor societăților producătoare.

46. Agrichem admite că obiectul principal al Directivei 91/414 este legat de reglementarea produselor fitosanitare disponibile pe piață, dar contestă faptul că această reglementare ar putea produce un astfel de efect încât titularului unei autorizații existente să i se retragă autorizația în discuție.

47. Apreciem că din considerentele Directivei 91/414 [18] rezultă în mod clar că obiectul principal al acestei directive este mai degrabă

18 — A se vedea punctul 5 de mai sus.

acela de a garanta reglementarea introducerii pe piață a produselor fitosanitare decât acela de a asigura protecția drepturilor de proprietate intelectuală. Acest obiect principal trebuie avut în vedere atunci când se analizează dispozițiile specifice ale Directivelor 91/414 și 2002/37.

Principalele dispoziții

48. În decizia de trimitere, instanța de trimitere adoptă poziția potrivit căreia din redactarea articolului 4 alineatul (1) din Directiva 2002/37 nu pare să rezulte că un stat membru ar fi obligat să revoce autorizația privind produsul fitosanitar în discuție.

49. În decizia atacată, CTB a urmat recomandările Comitetului consultativ pentru reclamații și a apreciat că nu este competent să solicite un dosar anexa II în susținerea autorizațiilor existente ale Agrichem, în temeiul articolului 4 alineatul (1) din Directiva 2002/37.

Articolul 4 din Directiva 2002/37

50. Articolul 4 din Directiva 2002/37 se referă la informațiile solicitate de la titularul unei autorizații existente și la termenul în care titularul menționat trebuie să dispună de aceste informații.

51. CTB a apreciat că autorizațiile privind produse fitosanitare care conțin etofumesat trebuie, în orice caz, să îndeplinească condițiile stabilite prin Directiva 2002/37. Nici Directiva 2002/37, nici Directiva 91/414 nu impun condiția potrivit căreia trebuie să se demonstreze, în cadrul analizei de conformitate, că o autorizație existentă este susținută de un dosar anexa II. CTB concluzionează că nu are competența să solicite un astfel de dosar.

52. Instanța de trimitere pare a fi de acord cu decizia atacată. Această instanță arată că procesul de *reanalizare* a autorizațiilor (care trebuia să fie încheiat înainte de 1 septembrie 2003), prevăzut la articolul 4 alineatul (1) din Directiva 2002/37, are ca scop garantarea îndeplinirii condițiilor privind etofumesatul stabilite în anexa I. Dimpotrivă, procesul de *reevaluare* a autorizațiilor existente (care trebuia să fie încheiat înainte de 28 februarie 2007), prevăzut la articolul 4 alineatul (2) din aceeași directivă, urmărește să stabilească dacă fiecare produs fitosanitar îndeplinește condițiile stabilite la articolul 4 alineatul (1) literele (b), (c), (d) și (e) din Directiva 91/414. Baza acestei evaluări este un dosar anexa III.

53. Instanța de trimitere arată de asemenea că din formularea articolului 4 alineatul (1) din Directiva 2002/37 nu rezultă în mod clar că statele membre sunt obligate să pună capăt autorizației dacă titularul acesteia nu este în măsură să prezinte, înainte de 1 septembrie 2003, un dosar anexa II, în măsura în care articolul 4 alineatul (1) menționat nu impune, pentru reanalizare, ca titularul autorizației să depună un dosar anexa II. În plus, instanța de trimitere pleacă de la ipoteza că reanalizarea poate fi efectuată pe baza unor date cunoscute deja de autoritățile care au acordat anterior autorizația.

54. Agrichem este de asemenea de acord cu decizia atacată. Aceasta arată că etofumesatul a fost aprobat (pe baza unui dosar anexa II). Aceasta implică faptul că nu există niciun motiv de ordin sanitar pentru retragerea unei autorizații existente. Agrichem apreciază de asemenea că eșalonarea termenelor de reanalizare a autorizațiilor existente în temeiul articolului 4 alineatul (1) din Directiva 2002/37 și de reevaluare, mai substanțială, în temeiul articolului 4 alineatul (2) din aceeași directivă, implică faptul că se solicită un dosar în cadrul reevaluării, dar nu în cadrul reanalizării. A se solicita un dosar în cadrul reanalizării, în temeiul articolului 4 alineatul (1), ar avea ca efect nediferențierea între cele două tipuri de evaluare.

55. Dimpotrivă, Comisia arată că Directiva 2002/37 a fost adoptată pornind de la premisa că statele membre nu pot autoriza o entitate să introducă pe piață un produs care conține etofumesat dacă entitatea în cauză nu dispune de un dosar complet. Efectul articolului 4 alineatul (1) constă, așadar, în obligația statului membru respectiv de a retrage autorizațiile dacă titularul nu prezintă un dosar complet până la 1 septembrie 2003.

56. Prima remarcă a Comisiei pare întemeiată în lumina redactării clare a articolului 4 din Directiva 2002/37. Cu toate acestea, din redactarea articolului 4 nu rezultă că nu i s-ar putea permite titularului unei autorizații existente să o păstreze.

57. Alte interpretări ale articolului 4 alineatul (1) au fost sugerate de Regatul Țărilor de Jos și de Comisie. Pentru Regatul Țărilor de Jos, deși din redactarea acestui articol 4 alineatul (1) nu rezultă că este necesar un dosar, solicitarea unuia nu este în contradicție cu redactarea articolului în cauză. Comisia a propus două interpretări posibile ale articolului 4 alineatele (1) și (2). Mai întâi, Comisia sugerează că primul termen – cel prevăzut la articolul 4 alineatul (1) – ar corespunde prezentării unui dosar anexa II, în timp ce al doilea termen – cel prevăzut la articolul 4 alineatul (2) – ar corespunde reevaluării unui dosar anexa III (*ratio legis* fiind aceea că, întrucât pe piață sunt prezente produse multiple constituite din substanțe multiple,

este necesar mai mult timp pentru a le analiza pe fiecare dintre ele). În subsidiar, Comisia arată că articolul 4 alineatul (1) ar fi redundant şi nu ar face decât să clarifice cerinţa generală de a prezenta un dosar la sfârşitul primei perioade.

58. În opinia noastră, interpretările pe care le propun Regatul Ţărilor de Jos şi Comisia implică o interpretare a articolului 4 contrară redactării sale clare şi, în cazul primei propuneri a Comisiei, chiar contrară redactării clare a considerentului (8) al Directivei 2002/37.

59. Dacă ne raportăm la interpretarea cea mai evidentă a acestei dispoziţii, procedura de reanalizare a autorizaţiilor existente prevăzută la articolul 4 alineatul (1) nu solicită decât informaţii de bază (precum cele din anexa I), şi nu un dosar anexa II sau anexa III complet. Aceasta implică numai „să fie îndeplinite cerinţele privind etofumesatul". Procedura *nu* impune o reevaluare completă a produsului fitosanitar ca atare — o sarcină prevăzută la articolul 4 alineatul(2). Prin urmare, articolul 4 alineatul (1) nu implică în mod logic retragerea unei autorizaţii existente cu motivarea că societatea titulară a acestei autorizaţii nu ar avea acces la un dosar anexa II (sau anexa III). Pe această bază se poate răspunde afirmativ la întrebarea adresată Curţii.

60. Ar fi totuşi posibil ca, pentru o interpretare diferită a articolului 4 alineatul (1), cadrul legislativ în care a fost adoptată Directiva 2002/37 să furnizeze o explicaţie convingătoare.

Relaţia dintre cele două directive

61. Toate părţile acceptă faptul că articolul 6 din Directiva 91/414 constituie un cadru în care a fost avută în vedere adoptarea unei serii de directive, printre care Directiva 2002/37. Dar problema relaţiei dintre cele două directive face obiectul unei anumite controverse.

62. Punctul de plecare al raţionamentului părţilor care propun să se dea un răspuns negativ la întrebarea instanţei de trimitere este acela că Directiva 2002/37 trebuie să fie interpretată în lumina Directivei 91/414 şi că nu trebuie considerată o *lex specialis*. Şi aceasta întrucât Directiva 2002/37 este o directivă a Comisiei, avută în vedere la articolul 6 din Directiva 91/414, care nu modifică această din urmă directivă decât în măsura în care este vorba de introducerea unei substanţe noi în anexa I la aceasta. Reclamantele arată, aşadar, că Directiva 2002/37 trebuie interpretată în lumina Directivei 91/414.

63. Agrichem acceptă acest argument, dar arată că, dacă se analizează redactarea clară a Directivei 2002/37, Directiva 91/414 nu implică în mod necesar o schimbare de sens a Directivei 2002/37 menționate, întrucât cele două directive sunt complementare. În opinia Agrichem, Directiva 91/414 nu ar modifica sensul Directivei 2002/37 decât în caz de conflict între dispozițiile lor, ceea ce nu este cazul.

64. Agrichem arată în subsidiar că, deși adoptarea Directivei 2002/37 a fost avută în vedere de Directiva 91/414, cea dintâi constituie totuși o *lex specialis*, întrucât reglementează problema dispozițiilor tranzitorii într-un mod mai specific decât articolul 8 din Directiva 91/414.

Articolul 8 din Directiva 91/414

65. Articolul 8 creează în mod expres o structură destinată să gestioneze perioada tranzitorie, în cursul căreia se poate decide înscrierea în anexa I a unei substanțe active conținute de un produs fitosanitar care face obiectul unei autorizații existente.

66. În opinia Comisiei, regimul tranzitoriu al articolului 8, în temeiul căruia un stat membru poate aplica propriile sale dispoziții naționale, ia sfârșit din momentul în care substanța care face obiectul acestor dispoziții este înscrisă în anexa I. Comisia arată că, de îndată ce o substanță activă este astfel înscrisă în anexa I, toți cei interesați trebuie să dispună de un dosar anexa II sau anexa III, conform legislației comunitare.

67. Dar acest argument are forma unui cerc vicios, întrucât conduce direct la întrebarea dacă articolul 4 alineatul (1) din Directiva 2002/37 impune sau nu impune unei entități titulare al unei autorizații *existente* pentru un produs fitosanitar să fie în posesia unui dosar anexa II.

Directiva 2005/53

68. Reclamantele, Regatul Țărilor de Jos și Comisia arată că, spre deosebire de directivele de modificare ulterioare, Directiva 2002/37 reprezintă un fel de anomalie, în sensul că prevede un termen mai lung pentru depunerea unui dosar anexa II decât termenul prevăzut de articolul 8 din Directiva 91/414. Aceste părți fac trimitere la Directiva 2005/53 ca un exemplu mai tipic de directivă de modificare.

69. Aceleaşi părţi citează articolul 3 din această directivă, care arată că, pentru substanţele active adăugate de directiva în discuţie, statele membre trebuie să verifice că titularul autorizaţiei are acces la un dosar anexa II. Potrivit sublinierii părţilor, considerentul (10) al Directivei 2002/37 indică în mod clar că articolul 13 din Directiva 91/414 este destinat să se aplice titularilor autorizaţiilor existente şi că toţi titularii de autorizaţii trebuie să aibă acces la un dosar anexa II.

70. Prin urmare, Comisia arată că Directiva 2002/37 trebuie interpretată în sensul că impune aceleaşi cerinţe şi aceasta întrucât Directiva 2005/53 exprimă numai în mod explicit ceea ce era conţinut în mod implicit în directivele anterioare, cu privire la interacţiunea dintre Directiva 91/414 şi directivele de modificare.

71. În opinia Agrichem, interpretarea propusă de Comisie ar presupune să se aplice o interpretare pentru viitor (care figurează în considerente) unei directive anterioare. Agrichem apreciază că nu numai că o astfel de interpretare este contrară principiului securităţii juridice, dar şi că este exclusă chiar de considerentele menţionate.

72. Nu suntem de acord cu opinia Comisiei. Considerentul (11) al Directivei 2005/53 arată în mod foarte explicit că directiva menţionată nu afectează obligaţiile care decurg din directivele de modificare anterioare. Or, chiar acesta este efectul pe care l-ar avea interpretarea Comisiei. Amintim de asemenea că Directiva 2005/53 nu priveşte etofumesatul şi că aceasta nu intrase în vigoare la momentul care ne interesează.

73. Împărtăşim, aşadar, punctul de vedere al Agrichem potrivit căruia interpretarea care poate fi găsită în considerentele Directivei 2005/53 nu se poate aplica retroactiv Directivei 2002/37.

Articolul 13 din Directiva 91/414

74. Relaţia dintre articolul 4 alineatul (1) din Directiva 2002/37 şi dispoziţiile Directivei 91/414 este definită de a doua teză a acestui articol 4 alineatul (1), care arată că modificarea sau retragerea autorizaţiilor trebuie efectuate în conformitate cu dispoziţiile Directivei 91/414.

75. Singura dispoziţie a Directivei 91/414 menţionate care ar putea să ducă la

retragerea unei autorizații este articolul 13 din aceasta. Acest articol se referă la utilizarea informațiilor constitutive ale unui dosar anexa II, depus cu scopul de a adăuga o substanță activă pe lista substanțelor autorizate care figurează în anexa I la Directiva 91/414.

76. Prin urmare, revenim la analiza acestei dispoziții.

Domeniul de aplicare al articolului 13 alineatul (1)

77. Întrebarea esențială la care trebuie să răspundem este dacă societățile în situația Agrichem intră în domeniul de aplicare al articolului 13. Agrichem arată că, în calitatea sa de titular al unor autorizații existente, și nu ca societate care dorește să introducă pe piață noi produse fitosanitare, nu intră în domeniul de aplicare al articolului 13. Așadar, dispozițiile acestui articol nu i s-ar aplica.

78. Agrichem subliniază că textul articolului 13 se referă la un „solicitant". Reanalizarea în temeiul articolului 4 alineatul (1) din Directiva 2002/37 nu se bazează pe o cerere. Prin urmare, domeniul de aplicare al articolului 13 nu îi include pe titularii autorizațiilor existente.

79. În plus, Agrichem amintește că, în Hotărârea Stichting Zuid-Hollandse Milieufederatie [19], articolul 13 este interpretat ca aplicându-se entităților care *solicită* o autorizație, și nu titularilor autorizațiilor existente. În măsura în care autorizațiile existente pentru produse fitosanitare care conțin etofumesat trebuie confirmate printr-o reanalizare în temeiul articolului 4 alineatul (1) din Directiva 2002/37, validitatea autorizațiilor menționate nu poate fi afectată de articolul 13 și nu poate intra în domeniul de aplicare al acestuia.

80. Reclamantele sugerează că definiția termenului „solicitant" ar îngloba totalitatea entităților, altele decât solicitanții care sunt autori ai unei notificări. Acestea arată că, în măsura în care directivele au ca scop protecția investițiilor societăților care au făcut cercetări cu privire la anumite substanțe active și care le-au produs, articolele 4 și 13 coroborate funcționează în așa fel încât creează un cadru pentru autorizații, în care cerințele care trebuie îndeplinite în vederea obținerii sau a păstrării unei autorizații sunt prevăzute la articolul 13.

19 — Hotărârea din 14 septembrie 2006 (C-138/05, Rec., p. I-8339, în special punctul 46).

81. Această teză implică totuşi prezenţa unei noţiuni suplimentare (şi anume aceea de *a păstra*) în cadrul articolului 13.

82. Comisia a arătat de asemenea că domeniul de aplicare al articolului 13 cuprinde titularii autorizaţiilor existente şi că titularii menţionaţi nu trebuie trataţi diferit faţă de solicitanţii noilor autorizaţii decât în timpul perioadei tranzitorii căreia îi pune capăt articolul 13 alineatul (6), atunci când produsul respectiv este adăugat în anexa I. Din moment ce o substanţă este înscrisă în anexa I, articolul 13 alineatul (1) trebuie aplicat.

83. În opinia Comisiei, articolul 13 are în vedere protecţia titularilor autorizaţiilor care au efectuat o notificare, neacordând autorizaţiile viitoare decât pe baza unui dosar anexa II. Este motivul pentru care articolul 13 alineatul (1) ar trebui interpretat în sensul că se aplică titularilor autorizaţiilor existente. În caz contrar, ar exista o diferenţă injustă de tratament între titularii autorizaţiilor existente (pentru care nu ar fi necesar un dosar) şi autorii noilor cereri de autorizaţii (pentru care ar fi necesar un dosar).

84. Nu considerăm că această argumentare este o explicaţie convingătoare a motivului pentru care titularul unei autorizaţii existente ar trebui să acţioneze în acelaşi mod precum autorul unei noi cereri. În plus, articolul 13 alineatul (7) pare să stabilească o distincţie între solicitanţii şi titularii autorizaţiilor existente.

85. Instanţa de trimitere sugerează că interpretarea pe care o dau reclamantele sferei de aplicare a articolului 13 alineatul (1) este de natură să confere părţii care este autoare a unei notificări un avantaj concurenţial nejustificat. Împărtăşim acest punct de vedere. În opinia noastră, interpretarea pe care o dau reclamantele acestui articol echivalează cu un blocaj care rezultă din interzicerea totală a utilizării substanţelor active adăugate pe lista din anexa I la Directiva 91/414, impusă tuturor părţilor, altele decât entităţile care au recurs efectiv la notificare.

86. Cu toate că acest blocaj nu ar putea dura decât o perioadă scurtă, conform articolului 13 alineatul (3) literele (c) şi (d), acesta constituie totuşi o măsură anticoncurenţială. Dacă legiuitorul ar fi intenţionat să permită un astfel de rezultat, atunci, conform oricărei aşteptări, acesta ar fi trebuit mai degrabă să îl prevadă în mod explicit în legislaţie decât să îl lase a fi dedus în mod indirect.

87. Un astfel de blocaj ar avea, în plus, ca efect să interzică entităţilor cărora le-a fost acordată deja o autorizaţie de utilizare a produselor fitosanitare specifice care conţin anumite substanţe active să continue să

utilizeze produsele în cauză. Retragerea unui drept dobândit anterior, acordat în mod valabil în temeiul articolului 8 din Directiva 91/414, ar fi, în opinia noastră, o măsură disproporționată și anticoncurențială.

88. Nu suntem pentru o interpretare în acest sens a articolului 13 alineatul (1). Prin urmare, concluzionăm că titularul unei autorizații existente nu intră în domeniul de aplicare al acestui articol.

Efectele articolului 13 alineatul (3)

89. O teză alternativă care a fost susținută este aceea conform căreia articolul 13 alineatul (3) împiedică un stat membru să facă uz de conținutul unui dosar anexa II sau anexa III în beneficiul părților care nu au acces la un astfel de dosar.

90. Reclamantele arată că articolul 13 alineatul (3) din Directiva 91/414 are ca scop protecția investițiilor părților autoare ale unei notificări prin intermediul unui sistem de „dosar închis". Acestea arată că, pe parcursul perioadei de cinci ani care urmează notificării, informațiile conținute în dosarele de acest fel nu pot fi utilizate de către solicitanții de autorizații care nu dețin ei înșiși un dosar anexa II sau nu au ei înșiși acces la un astfel de dosar ori în beneficiul acestor solicitanți de autorizații.

91. Ca răspuns la acest argument, Agrichem arată că ea a întocmit deja un dosar de acest tip, dar că nu a fost în măsură să facă acest lucru în intervalul stabilit la articolul 4 alineatul (1) din Directiva 2002/37. Agrichem arată că nu a avut niciun profit din munca reclamantelor.

92. Din punct de vedere legal, Agrichem argumentează că o interpretare corectă a articolului 4 alineatul (1) din Directiva 2002/37 arată că tot ceea ce trebuie să prezinte o societate pentru a păstra o autorizație existentă sunt informațiile din anexa I, care fac parte deja din domeniul public. Un astfel de sistem ar funcționa în armonie cu cel prevăzut la articolul 13 din Directiva 91/414, care nu ar restrânge decât utilizarea informațiilor din dosarele anexa II și anexa III. O astfel de interpretare corespunde mai bine modului de redactare a directivelor însele.

93. Nu interpretăm articolul 4 alineatul (1) din Directiva 2002/37 în sensul că impune ca titularul unei autorizații existente să aibă acces la un dosar anexa II sau anexa III. Rezultă că reclamantele nu pot invoca articolul 13 alineatul (3) din Directiva 91/414, întrucât acesta nu se aplică într-o astfel de situație. Agrichem deține autorizații existente pentru anumite produse fitosanitare

care conţin etofumesat ca substanţă activă, care i-au fost acordate în conformitate cu articolul 8 alineatul (2) din Directiva 91/414. Societatea nu este autoarea unei noi cereri şi, prin urmare, nu intră în domeniul de aplicare al articolului 13 alineatul (1) din aceeaşi directivă. Nici Agrichem, nici statul membru nu au nevoie să aibă acces la informaţiile dintr-un dosar anexa II sau anexa III şi nici să facă uz de acestea până la efectuarea reevaluării autorizaţiilor existente în temeiul articolului 4 alineatul (2) din Directiva 2002/37.

Problema protecţiei datelor

94. Se pune o problemă subsidiară în legătură cu protecţia datelor, în ipoteza în care datele deţinute de Agrichem nu ar fi suficiente pentru a constitui un dosar anexa II complet. În acest caz, se pune întrebarea dacă Agrichem are dreptul să se refere la datele luate în considerare în evaluarea comunitară a etofumesatului care a condus la adoptarea Directivei 2002/37.

95. Această problemă nu se pune decât în ipoteza în care, contrar poziţiei pe care am apărat-o, Directivele 91/414 şi 2002/37, interpretate în mod corect, ar impune Agrichem să depună un dosar anexa II complet, astfel încât, pentru a realiza acest lucru, aceasta ar trebui să aibă acces la informaţiile furnizate de reclamante. Considerăm că în această ipoteză, în absenţa oricărei alte dispoziţii mai specifice, ar trebui să se aplice legislaţia curentă în domeniul protecţiei datelor[20]. Aceste dispoziţii generale oferă posibilitatea de a se ţine cont de necesitatea de a proteja confidenţialitatea secretului de afaceri.

96. În sfârşit am dori să menţionăm că CTB, adoptând decizia atacată, şi-a exprimat preocuparea că dacă articolul 4 alineatul (1) din Directiva 2002/37 este interpretat literal (după cum ar trebui să se procedeze, în opinia noastră), dispoziţiile Directivei 91/414 ar fi lipsite de orice sens, în special în ceea ce priveşte protecţia datelor.

97. Nu împărtăşim această îngrijorare. A permite Agrichem să continue utilizarea produselor fitosanitare care conţin etofumesat ca substanţă activă, pentru care deţine autorizaţii existente, nu înseamnă să se acorde acesteia autorizaţia de a avea acces la datele necesare pentru întocmirea unui dosar anexa II. Tot ceea ce se solicită Agrichem sunt informaţiile din anexa I, care fac parte din domeniul public.

20 — Directiva 95/46/CE a Parlamentului European şi a Consiliului din 24 octombrie 1995, privind protecţia persoanelor fizice în ceea ce priveşte prelucrarea datelor cu caracter personal şi libera circulaţie a acestor date (JO L 281, p. 31, Ediţie specială, 13/vol. 17, p. 10) sau Regulamentul (CE) nr. 1049/2001 al Parlamentului European şi al Consiliului din 30 mai 2001 privind accesul public la documentele Parlamentului European, ale Consiliului şi ale Comisiei (JO L 145, p. 43, Ediţie specială, 01/vol. 3, p. 76), în cazul informaţiilor primite de instituţiile comunitare sau aflate în posesia acestora.

Concluzie

98. Ținând cont de considerațiile precedente, propunem Curții să răspundă la întrebarea adresată de College van Beroep voor het bedrijfsleven după cum urmează:

„Articolul 4 alineatul (1) din Directiva 2002/37/CE a Comisiei din 3 mai 2002 de modificare a Directivei 91/414/CEE a Consiliului privind înscrierea etofumesatului ca substanță activă nu impune statelor membre să revoce, înainte de 1 septembrie 2003, autorizația acordată în conformitate cu primul paragraf al articolului 8 alineatul (2) din Directiva 91/414/CEE a Consiliului din 15 iulie 1991 privind introducerea pe piață a produselor de uz fitosanitar unui produs fitosanitar care conține etofumesat ca substanță activă pentru motivul că titularul autorizației nu ar fi în posesia unui dosar care îndeplinește condițiile stabilite în anexa II la Directiva 91/414 sau că nu ar avea acces la un astfel de dosar.”